

Advies voor richtlijnen voor het milieu-effectrapport
Landinrichting Enter

26 mei 1994

602-44

commissie voor de milieu-effectrapportage

Aan het College van Gedeputeerde Staten
van de provincie Overijssel
Postbus 10078
8000 GB ZWOLLE

uw kenmerk
RLG 94/304

uw brief
d.d. 15 maart 1994

ons kenmerk
U377-94/Br/yh/602-43

onderwerp
Advies voor richtlijnen voor het MER
Landinrichting Enter

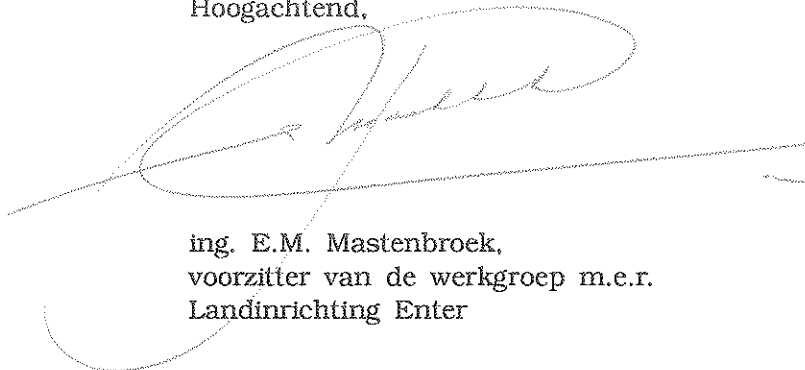
doorkiesnr.
030 - 347651

Utrecht,
26 mei 1994

Met bovengenoemde brief stelde u de Commissie voor de milieu-effectrapportage (m.e.r.) in de gelegenheid een advies voor richtlijnen uit te brengen voor een milieu-effectrapport (MER) ten behoeve van de besluitvorming over Landinrichting Enter. Overeenkomstig artikel 7.14 van de Wet milieubeheer (Wm) bied ik u hierbij het advies van de Commissie aan.

De Commissie hoopt met haar advies een constructieve bijdrage te leveren aan de totstandkoming van de richtlijnen voor het MER. Zij zal gaarne vernemen hoe u gebruik maakt van haar aanbevelingen.

Hoogachtend,

ing. E.M. Mastenbroek,
voorzitter van de werkgroep m.e.r.
Landinrichting Enter

Advies voor richtlijnen voor het milieu-effectrapport
Landinrichting Enter

Advies op grond van artikel 7.14 van de Wet milieubeheer voor het milieu-effectrapport
Landinrichting Enter,

uitgebracht aan het College van Gedeputeerde Staten van de provincie Overijssel door de
Commissie voor de milieu-effectrapportage; namens deze,

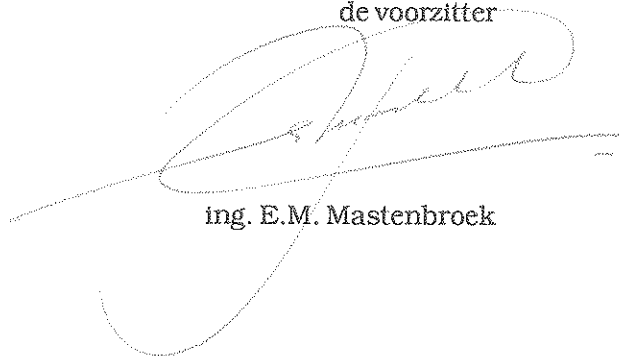
de werkgroep m.e.r. Landinrichting Enter

de secretaris

N. v. Buren.

dr. N.W.M. van Buren

de voorzitter

ing. E.M. Mastenbroek

Utrecht, 26 mei 1994

INHOUDSOPGAVE

	Pagina
Hoofdpunten van het advies	1
1. Inleiding	2
1.1 Procedure	2
1.2 De bijdrage van m.e.r. aan het evaluerend ontwerpen van het landinrichtingsplan	3
2. Probleemstelling, beleid, besluitvorming en doelstelling	3
2.1 Algemeen	3
2.2 Probleemstelling	4
2.3 Beleid en besluitvorming	5
2.4 Doelstellingen	6
3. Voorgenomen activiteit en alternatieven	6
3.1 Algemeen	6
3.2 Duurzaamheid	7
3.3 Het ontwikkelen van alternatieven	8
3.4 Beschrijving alternatieven	10
3.4.1 Het meest milieuvriendelijke alternatief (mma)	10
3.4.2 De voorgenomen activiteit	11
3.4.3 De referentiesituatie	11
4. Bestaande toestand en autonome ontwikkelingen	12
4.1 Algemeen	12
4.2 Te beschrijven aspecten	13
5. Gevolgen voor het milieu	14
5.1 Algemeen	14
5.2 Bodem, water en lucht	14
5.3 Flora, fauna en ecologische relaties	15
5.4 Landschap en cultuurhistorie	15
5.5 Recreatie en toerisme	16
5.6 Stedelijke, infrastructurele en landbouwkundige invloeden	16
6. Vergelijking van alternatieven	17
7. Leemten in kennis en evaluatie	18
8. Vorm en presentatie van het MER	19
9. Samenvatting van het MER	20

BIJLAGEN

1. Brief met verzoek om advies d.d. 15 maart 1994 waarin de Commissie in de gelegenheid wordt gesteld om advies uit te brengen
2. Openbare kennisgeving in de Staatscourant nr. 56 d.d. 21 maart 1994
3. Projectgegevens
4. Lijst van inspraakreacties en adviezen

HOOFDPUNTEN VAN HET ADVIES

Dit is een advies voor richtlijnen van de Commissie voor de milieu-effectrapportage (m.e.r.). Het doel van het advies is de milieu-aspecten van de voorgenomen activiteit af te bakenen en de gewenste inhoud van het milieu-effectrapport (MER) aan te geven. Hierbij zijn de inhoudseisen¹⁾ voor een MER volgens artikel 7.10 van de Wet milieubeheer gevolgd.

Het landinrichtingsproject Enter heeft een oppervlakte van circa 4400 ha, het betreft een ruilverkaveling.

Belangrijke aspecten in dit MER dienen te zijn:

- duurzame landbouw
- landschap
- waterhuishouding (natuurontwikkeling en verdroging)
- recreatie

Voor de ontwikkeling van alternatieven kunnen de volgende twee stappen worden onderscheiden:

- ruimtelijke invulling van functies;
- keuze van maatregelen per inrichtingsfactor.

Van belang is om alternatieven te ontwikkelen ten aanzien van natuurontwikkeling in samenhang met de beekdalen. Als uitgangspunt voor het ontwikkelen van alternatieven dienen de 'natte zones' te worden gebruikt.

---

1 De inhoudseisen houden ondermeer in het beschrijven van:

- voorgenomen activiteit en alternatieven, waaronder het meest milieuvriendelijke alternatief
- besluiten
- bestaande toestand van het milieu en autonome ontwikkeling
- gevolgen voor het milieu
- vergelijking van alternatieven
- leemten in kennis
- samenvatting

1. INLEIDING

1.1 Procedure

Het landinrichtingsproject Enter is in 1983 aangevraagd. Het project is in 1988 op het voorbereidingsschema landinrichting geplaatst. De oppervlakte van het gebied Enter bedraagt circa 4400 ha, het betreft een ruilverkaveling.

Door de integrale wijziging van het Besluit milieu-effectrapportage, die in de loop van 1994 van kracht zal worden, wordt landinrichting onder de m.e.r.-plicht gebracht. Deze m.e.r.-plicht geldt voor die projecten waarvoor vóór de inwerkingtreding van het herziene besluit géén voor-ontwerp is gepubliceerd. Dit betekent dat ten behoeve van de besluitvorming over het landinrichtingsplan Enter de m.e.r.-procedure dient te worden doorlopen.

Het bevoegd gezag, Gedeputeerde Staten van Overijssel, heeft per brief van 15 maart 1994 de Commissie voor de milieu-effectrapportage (m.e.r.) in de gelegenheid gesteld het advies voor richtlijnen voor het milieu-effectrapport (MER) uit te brengen (zie bijlage 1). Van 28 maart 1994 tot en met 29 april 1994 heeft de startnotitie voor het landinrichtingsplan Enter ter inzage gelegen (zie bijlage 2). De Landinrichtingscommissie Enter is initiatiefnemer voor het project.

De samenstelling van de werkgroep die het advies heeft opgesteld, is gegeven in bijlage 3. De werkgroep vertegenwoordigt de Commissie voor de m.e.r. en wordt verder in dit advies aangeduid als "de Commissie".

Met dit advies beoogt de Commissie de milieu-aspecten van de activiteit in beeld te brengen en de gewenste inhoud van de richtlijnen voor het milieu-effectrapport (MER) aan te geven.

De inspraakreacties, die via het bevoegd gezag zijn ontvangen (zie bijlage 4), zijn in dit advies in beschouwing genomen. Voor zover die reacties betrekking hebben op de milieu-aspecten van de activiteit die in het MER aan de orde moeten komen, is daarnaar in voetnoten verwezen.

1.2 De bijdrage van m.e.r. aan het evaluerend ontwerpen van het landinrichtingsplan

Een optimale inbreng van de milieu-effectrapportage bij de totstandkoming van het landinrichtingsplan wordt bereikt door een continue inbreng van het MER bij het opstellen van het plan. Op deze wijze dient het MER voor het zichtbaar maken van gevolgen voor het milieu van alternatieven, maar ook om bouwstenen voor de alternatieven, zoals inrichtingsmaatregelen, te genereren.

Door een doorlopende inbreng van milieuaspecten bij de planvorming vindt een voortdurende toetsing en bijstelling van planonderdelen aan milieuaspecten plaats, die leidt tot een zo hoog mogelijke milieukwaliteit vastgelegd in het landinrichtingsplan.

2. PROBLEEMSTELLING, BELEID, BESLUITVORMING EN DOELSTELLING

Artikel 7.10, lid 1, onder c van de Wm:

Een MER bevat ten minste: "een aanduiding van de besluiten bij de voorbereiding waarvan het milieu-effectrapport wordt gemaakt, en een overzicht van de eerder genomen besluiten van bestuursorganen, die betrekking hebben op de voorgenomen activiteit en de beschreven alternatieven."

Artikel 7.10, lid 1, onder a van de Wm:

Een MER bevat ten minste: "een beschrijving van hetgeen met de voorgenomen activiteit wordt beoogd."

2.1 Algemeen

"Landinrichting strekt tot verbetering van de inrichting van het landelijk gebied overeenkomstig de functies van dat gebied, zoals deze in het kader van de ruimtelijke ordening zijn aangegeven". Met dit artikel geeft de Landinrichtingswet de meervoudige doelstelling van landinrichting aan. De ruimtelijke functies die in het project Enter in het geding zijn, zijn land- en tuinbouw, bosbouw, natuur en landschap, infrastructuur, openluchtrecreatie, waterwinning²⁾ en cultuurhistorie, waarbij landinrichting is gericht op verbetering van deze functies en verbetering van de onderlinge afstemming van deze functies.

Om te komen tot reële, in het MER te onderzoeken, alternatieven, is het van belang de doelstellingen van het landinrichtingsplan voor dit gebied zo concreet en toetsbaar mogelijk in het MER te formuleren (zie § 2.4). Knelpunten, doelstellingen en het vigerende beleid bepalen de ruimte die bestaat voor het formuleren van alternatieven. Knelpunten en doelstellingen worden zoveel mogelijk per functioneel deelgebied besproken.

---

2 Zie bijlage 4, inspraakreactie nummer 9.

2.2 Probleemstelling

Het centrale probleem voor de landbouw in het gebied Enter is de slechte verkaveling, de onvoldoende waterbeheersing en het ontoereikende wegstelsel.

Het MER beschrijft de knelpunten in het gebied. Waar mogelijk worden de knelpunten beschreven in termen van de zogenoemde VER-thema's (waaronder verdroging, vermessing en verontreiniging). Ecologische knelpunten dienen zowel te worden beschreven vanuit de optiek van herstel en duurzaam behoud van bestaande respectievelijk in het nabije verleden verloren gegane waarden (landschappelijk en in relatie tot de hydrologie), als vanuit de optiek van (belemmeringen voor) de ontwikkeling van nieuwe natuurwaarden.

Belangrijke knelpunten die in het MER beschreven dienen te worden zijn:

- de ontwikkeling van de structuur van de agrarische bedrijven (onder andere afvloeiing, opkomen neventakken) en de invloed daarvan op het milieu en op de inrichtingseisen³;
- de problemen in de externe productie-omstandigheden voor landbouw (verkaveling, waterhuishouding, ontsluiting) in relatie tot hun betekenis voor bedrijfsontwikkeling en milieu⁴;
- de waterhuishouding die onvoldoende is toegesneden op de verschillende functies (waarbij ook specifieke knelpunten in de afwatering en de ontwatering aandacht krijgen);
- achteruitgang van de samenhang in het gebied als geheel, zoals tot uiting komt in de herkenbaarheid van het landschap;
- het onvoldoende benutten van de ecologische potenties van het gebied, in het bijzonder van het stelsel van beken en overige waterlopen;
- de recreatieve druk die het gebied ondervindt of gaat ondervinden vanuit omliggende woonkernen, in het bijzonder vanuit de Twentse stedenband;
- de problematiek van verontreiniging van water en waterbodem zowel door interne als externe oorzaken (daarbij is stortplaats Rikkerink een aandachtspunt).

Aangegeven moet worden in hoeverre landinrichting voor elk van de genoemde knelpunten direct dan wel indirect een oplossing kan bieden. Tijdens de planontwikkeling kunnen nieuwe knelpunten zich voordoen. Ook deze knelpunten zullen moeten worden beschreven om een rol te spelen in de planvorming.

---

3 Zie bijlage 4, inspraakreactie nummer 11.

4 Zie bijlage 4, inspraakreacties nummers 12 tot en met 17.

2.3

Beleid en besluitvorming

De (ruimtelijke) randvoorwaarden die kunnen worden afgeleid van relevant nationaal, provinciaal^{5]} en gemeentelijk beleid dienen overzichtelijk in beeld te worden gebracht. Daartoe dienen gebiedspecifieke normen en kengetallen in een tabel te worden weergegeven. Deze randvoorwaarden kunnen worden gehanteerd bij de selectie van alternatieven en bij de beoordeling van de gevolgen voor het milieu van de alternatieven.

In het MER dienen de hoofdlijnen beknopt te worden weergegeven. Aandacht dient besteed te worden aan:

- de gebiedsindeling (met begrenzing en oppervlakten) naar functies^{6]}, waarbij onderscheid gemaakt dient te worden naar concrete (onder andere herinrichting ontgrondingsplas 'De Leemslagen', surf- en drinkwaterplas 'Grasbroek', stortplaats Rikkerink, mogelijke uitbreiding woningbouw Almelo) en beleidsmatige functies (onder andere relatienotagebied, landbouwgebied en functietoekenning genoemd in waterhuishoudingsplan);
- de principes ten aanzien van de (recreatieve) ontsluiting en zonering van het gebied (onder andere tracé's A 35, recreatiestructuur wandel-, fiets-, ATB-, LAW- en ruiterroutes).

Aangegeven dient te worden welke keuzen in het kader van de functie-toedeling en gebiedsbegrenzing nog mogelijk zijn. Het MER dient te beschrijven hoe vanuit het ruimtelijke- en milieubeleidskader de gebiedsgerichte doelstellingen voor het landinrichtingsplan zijn afgeleid. Zijn er (milieu)knelpunten in het plangebied die niet in het beleidskader zijn opgenomen? In hoeverre kan landinrichting voor deze knelpunten toch een oplossing bieden?

Het MER beschrijft beknopt voor welk besluit het wordt opgesteld en volgens welke procedure en welk tijdschema het besluit wordt genomen. Tevens dient het MER een overzicht te geven van de te nemen besluiten ná vaststelling van het voorontwerp (en van het definitieve landinrichtingsplan). Specifieke aandacht wordt gevraagd voor de betekenis van het bufferbeleid, zoals beschreven in het streekplan, voor de landinrichting. Het vigerende streekplan en de uitwerking daarvan vormen het ruimtelijke kader waarbinnen het landinrichtingsplan wordt opgesteld. Tijdens de planuitvoering kan sprake zijn van aanpassing van dit ruimtelijke kader op basis van nieuwe beleidsuitgangspunten. Voor zover geen sprake is van een nieuw landinrichtingsplan waarvoor m.e.r.-plicht geldt, dient het MER aan te geven op welke wijze milieu-effecten een rol kunnen spelen bij deze planuitwerkingen.

---

5 Zie bijlage 4, inspraakreactie nummer 7.

6 Zie bijlage 4, inspraakreactie nummer 10.

2.4 Doelstellingen

Het MER beschrijft de doelstellingen van het landinrichtingsproject. Belangrijk uitgangspunt in het kader van de m.e.r.-procedure is daarbij het oplossen van specifieke milieu-knelpunten gericht op het gebied als geheel met name gerelateerd aan de VER-thema's, evenals het voorkómen van nieuwe knelpunten.

Het MER zal ook per deelgebied (zie ook § 2.1) prioriteiten in doelstellingen moeten aangeven en motiveren. Doelstellingen worden in het MER zoveel mogelijk gekwantificeerd, opdat zij dan optimaal richting geven aan de selectie van te onderzoeken alternatieven. Aangegeven dient te worden in hoeverre doelstellingen onderling strijdig kunnen zijn of elkaar juist kunnen versterken.

3. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN

Artikel 7.10, lid 1, onder b van de Wm:

Een MER bevat ten minste: "een beschrijving van de voorgenomen activiteit en van de wijze waarop zij zal worden uitgevoerd, alsmede van de alternatieven daarvoor, die redelijkerwijs in beschouwing dienen te worden genomen."

Artikel 7.10, lid 3 van de Wm:

"Tot de ingevolge het eerste lid, onder b, te beschrijven alternatieven behoort in ieder geval het alternatief waarbij de nadelige gevolgen voor het milieu worden voorkomen, dan wel, voor zover dat niet mogelijk is, deze met gebruikmaking van de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming van het milieu, zoveel mogelijk worden beperkt."

3.1 Algemeen

De planvorming bij het ontwikkelen van een landinrichtingsplan volgend, zal allereerst een aantal alternatieven worden beschreven, passend bij de doelstellingen zoals geformuleerd onder § 2.4.

In het MER moeten in elk geval beschreven te worden:

- het meest milieuvriendelijke alternatief (zie § 3.3.1);
- het nulalternatief/de referentiesituatie, zijnde de huidige toestand inclusief de autonome ontwikkelingen (zie § 3.3.3);
- het uiteindelijke voorkeursalternatief.

De beschrijving van de voorgenomen activiteit en van de alternatieven dient gericht te zijn op die aspecten, planonderdelen, maatregelen en effecten waarvan relevante milieu-effecten worden voorzien.

Op verschillende niveaus zijn reeds uitspraken gedaan die in hoge mate bepalend zijn voor de toekomstige inrichting van het gebied (met name de functietoedeling). Essentieel bij dit MER is dan ook het geven van inzicht in de vraag op welke onderdelen en in welke mate er nog speel-

ruimte te creëren is voor de planvorming⁷]. De Commissie is van mening dat deze speelruimte ten volle moet worden benut voor het ontwikkelen van alternatieven.

Het MER zal aandacht moeten besteden aan de onzekerheden die de planuitvoering mede zullen bepalen. Zo zal ingegaan moeten worden op de mate waarin gronden verworven kunnen worden voor natuurontwikkeling en reservaatvorming en de mate waarin landbouwbedrijven beheersovereenkomsten zullen aangaan. In hoeverre kan compensatie elders in het plangebied plaatsvinden indien de uitwerking van het BNLO voor Enter niet volledig kan worden uitgevoerd zoals is voorgenomen?

3.2 Duurzaamheid

Landinrichtingsprojecten hebben een veraf liggende tijdhorizon. Mede daarom zal het begrip 'duurzaamheid' een belangrijke rol moeten spelen bij de ontwikkeling van alternatieven. Dit geldt voor de inrichting van het plangebied als geheel, waarbij met 'duurzaamheid' wordt bedoeld dat de ruilverkaveling zodanig moet worden opgezet dat de verschillende functies (landbouw, natuur en landschap en recreatie) voldoende sterk zijn en ontwikkelingen binnen de functies op de lange termijn mogelijk zijn zonder wederom een ruilverkaveling nodig te maken.

Naast de duurzaamheid per functie dient nadrukkelijk rekening gehouden te worden met een duurzame onderlinge relatie van de genoemde functies, met name in de overgangszones tussen gebieden met een verschillende hoofdfunctie. Duurzaamheid is daarnaast onlosmakelijk verbonden met het realiseren van een duurzame milieukwaliteit, vastgelegd in onder andere de Algemene Milieukwaliteit (AMK) en Bijzondere Milieukwaliteit (BMK).

Aangegeven moet worden met welke maatregelen een duurzame instandhouding van het landinrichtingsplan wordt gerealiseerd.

Het begrip 'duurzaamheid' moet in het MER op herkenbare wijze naar voren komen. Aandacht dient besteed te worden aan de volgende aspecten die in onderlinge samenhang moeten worden gezien:

- ontwikkeling van natuur die de ecologische kansrijkdom optimaal benut en recht doet aan de in het gebied aanwezige potenties, zodanig dat verwacht mag worden dat de nieuw ontstane natuurwaarden zichzelf in stand kunnen houden;
- ontwikkeling van een landschapsstructuur die het mogelijk maakt zowel hoogdynamische als laagdynamische functies op verantwoorde wijze in te passen, daarbij de identiteit van het landschap versterkend;
- bij de verbetering van externe produktieomstandigheden inhaken op de differentiatie in de gangbare landbouw zoals het opkomen van de nevenberoepslandbouw, de toenemende verschillen in bedrijfsstijlen en dergelijke;

---

7 Zie bijlage 4, inspraakreacties nummers 10 tot en met 17.

- het zodanig gebruik maken van deze nieuwe ontwikkelingen in de landbouw dat een optimale bijdrage wordt geleverd aan de instandhouding en versterking van de waarden van het gebied;
- de betekenis van verschillende niveaus van verbetering van de inrichting voor de bedrijfsontwikkeling, in relatie tot de milieu-effecten en landbouwstructurele ontwikkelingen;
- het creëren van flexibele ruimte voor natuurlijke processen met overgangssituaties in het gebied die het mogelijk maken dat de verschillende functies ook in de toekomst hun waarde behouden;
- aandacht voor ontwikkelingen op het gebied van agro-toerisme en eco-toerisme. Vrijkomende gebouwen bij voorkeur toeristisch/recreatief inpassen als routegebonden steunpunten;
- ontwikkeling en verbeteren van recreatieve voorzieningen en -routes, die de waarde van het gebied versterken, door bijvoorbeeld behoud en functioneel inpassen van onverharde wegen voor wandelen, fietsen en rijden met paard (en wagen), verbeteren van overdraagplaatsen en uitbreiden aanlegplaatsen in de kano-routes, uitbreiden van mogelijkheden voor hengelsport en informatie-voorzieningen op gebied van natuur en recreatie inclusief een adequate bewegwijzering.

3.3 Het ontwikkelen van alternatieven

Zoals reeds in §1.2 is opgemerkt is het van belang te komen tot een effectieve wisselwerking tussen het opstellen van het landinrichtingsplan en het MER. Hierbij kan de methode van het 'evaluerend ontwerpen' worden toegepast. Aanbevolen wordt om van hoge naar lage abstractieniveau's te werken (van grof naar fijn), met de mogelijkheid van terugkoppeling naar hogere abstractieniveau's wanneer zich bij de nadere uitwerking onvoorziene en ongewenste consequenties voordoen. In het proces van de planvorming kan een tweetal stappen worden onderscheiden:

1. Alternatieven op (deel)gebiedsniveau

De te ontwikkelen alternatieven zullen primair gericht moeten zijn op het totale plangebied. Als afgeleide hiervan kunnen in specifieke gevallen alternatieven op deelgebiedsniveau worden ontwikkeld.

De Commissie kan zich voorstellen dat de alternatieven aan de hand van aansprekende thema's worden ontwikkeld. Zij hecht er zeer aan dat de af te wegen alternatieven elk op zich een reële keuzemogelijkheid bevatten. Als onderwerpen die zich in potentie kunnen lenen voor het ontwikkelen van thema's/ruimtelijke alternatieven ziet de Commissie concretisering van streefbeelden ten aanzien van:

- de toekomstige structuur van de landbouw in combinatie met verschillende niveaus van inrichting. Daarbij kan één van de alternatieven uitgaan van een "low-profile" inrichting: verbetering van de verkeering met behoud van bestaande perceelsgrenzen, gecombineerd met beperkte veranderingen van de waterhuishouding;

- de aanpassing van de waterhuishoudkundige structuur van het gebied, een alternatief zou hier een plan voor optimale conservering kunnen zijn;
- de gewenste type natuurontwikkeling in het bijzonder in de zones die gevormd worden door de beken en de overige waterlopen; belangrijk is de breedte van deze 'natte zones' die men wil nastreven⁶];
- de situering en vormgeving van recreatieve voorzieningen en verbindingen in relatie tot de recreatiebehoeften;
- de gewenste hoofdstructuur en maatvoering van het landschap, waarbij op gebiedsniveau vooral de mate waarin men het verschil tussen de onderscheiden landschapseenheden wil accentueren, tot alternatieve oplossingen aanleiding kan geven.

De Commissie adviseert om alternatieven voor de inrichting van het gebied te ontwikkelen. Zij denkt in dit verband vooral aan de manier waarop het stelsel van beken en andere waterlopen op ecologische en landschappelijke wijze wordt geaccentueerd in het plan. Dit heeft rechtstreekse consequenties voor de keuzen ten aanzien van de landbouwkundige inrichting, in het bijzonder wat betreft de verbetering van de waterhuishouding.

Het is de Commissie gebleken dat in de planvorming de natuurbouw sterk geconcentreerd wordt in één aaneengesloten gebied. Hoewel de Commissie erkent dat deze keuze past in de provinciale ecologische hoofdstructuur, ziet zij een sterker benadrukking van natuurbouw in de beekdalen als een reëel alternatief. Zij pleit ervoor de aanpak van de 'natte zones' in het gebied als uitgangspunt voor het ontwikkelen van alternatieven te kiezen. Dit kan geschieden in de vorm van gebiedsdekkende alternatieven, maar ook met behulp van varianten.

2. Keuze van de inrichtingsmaatregelen

De inrichtingsmaatregelen worden beschreven voorzover zij belangrijke milieugevolgen kunnen hebben. Het MER moet een duidelijk overzicht geven van de aard, schaal, intensiteit en plaats (welke delen van het plangebied) van de te beschrijven maatregelen. De keuze van maatregelen dient afgeleid te worden van de gemaakte hoofdkeuzen (onder punt 1); iedere hoofdkeuze kan weer leiden tot andere maatregelen (binnen een zelfde gebied).

Belangrijke inrichtingsmaatregelen zijn o.a.:

- waterhuishoudkundige maatregelen; waterconservering (retentie, bufferzones), waterafvoer, wateraanvoer, detailontwatering, aanpassing van de morfologie van waterlopen en oevers, scheiding van watersystemen (gericht op verbetering van de kwaliteit). Voor de verbetering van de afwatering (verwerken van grote afvoeren) en de optimalisatie van de grondwaterstanden kunnen algemene maar ook specifieke inrichtingsmaatregelen worden geformuleerd;
- maatregelen die de milieuproblemen oplossen, zoals de verbetering van de kwaliteit van (water)bodem, oppervlaktewater en water in het algemeen (zoals mogelijke uitloging van vuilstorten, verminderen van

---

8 Zie bijlage 4, inspraakreactie nummer 11.

uit- en afspoeling, riolering) en voor de Regge in het bijzonder (aqua-
tisch ecosysteem, strategische watervoorraad alsmede kano- en hen-
gelsport);

- * de herverkaveling van gronden en boerderijverplaatsing. Voor de milieu-effecten is van belang in hoeverre hierbij gebruik wordt ge-
maakt van bestaande perceelsgrenzen.
- * het gebruik van landschappelijke beplanting, in het bijzonder voor
wat betreft de schaal van het landschap die men wenst te bereiken
(benadrukken van weg- en beekstructuren versus verspreide kavelbe-
planting; schaalverkleining versus openhouden van grootschalige
gebieden zoals essen).

Combinatie van 1 en 2.

Ondanks het feit dat alternatieven vanuit aansprekende thema's worden
bepaald zullen uiteindelijk complete alternatieven worden ontwikkeld door
combinatie van de punten onder 1 en 2. Bij het combineren van de
keuzemogelijkheden tot alternatieven dient voorop te staan dat er
alternatieven ontstaan die elk op zich realiteitswaarde bezitten; hiertus-
sen bevinden zich het uiteindelijke voorkeursalternatief en het meest
milieuvriendelijk alternatief. Het is goed denkbaar dat de verschillen
tussen bepaalde keuzemogelijkheden zich op het niveau van deelgebieden
afspelen; deze alternatieven zullen dan per deelgebied een andere invul-
ling hebben.

De Commissie kan zich voorstellen dat in een landinrichtingsplan geen
varianten voor toekomstig agrarisch en natuurbeheer worden ontwikkeld.
Het MER zal echter inzicht moeten bieden in de mogelijkheden voor
toekomstig natuurbeheer die gecreëerd worden door de gekozen inrichting
in de alternatieven. Welke vormen van beheer zijn door de gekozen
inrichting uitgesloten?

3.4 Beschrijving alternatieven

Naast de alternatieven opgenomen onder § 3.2 dienen in ieder geval de
volgende alternatieven te worden uitgewerkt.

3.4.1 Het meest milieuvriendelijke alternatief (mma)

Er is niet één standaard-methode aan te geven die leidt tot het aanwij-
zen van het meest milieuvriendelijke alternatief (MMA). Het kan uit de
toetsing van de alternatieven naar voren komen maar het kan ook opge-
bouwd worden uit een combinatie van alternatieven en/of varianten. In
dit laatste geval moet een zodanige combinatie van onderdelen van alter-
natieven en/of varianten worden gekozen, dat er vanuit milieu-oogpunt
een optimale situatie ontstaat. In dat geval kan het MMA samenvallen
met het uiteindelijke voorkeursalternatief. Als dit niet het geval is, moet
worden aangegeven waarom het MMA niet haalbaar is als voorkeurs-
alternatief, waarin beide verschillen en welke maatregelen eventueel ge-
nomen kunnen worden om het verschil tussen beide alternatieven te ver-

kleinen.

Als belangrijkste uitgangspunten om te komen tot het MMA worden genoemd:

- Het tot stand brengen van een duurzame ecologische infrastructuur die natuurgebieden in en buiten het landinrichtingsgebied met elkaar verbindt en recht doet aan de abiotische kenmerken van het gebied; hierbij wordt op een maximale wijze invulling gegeven aan de uitbreiding van natuurlijke levensgemeenschappen gebonden aan de beeksystemen in het gebied. De relatie met het Twentekanaal⁹⁾ krijgt hierbij tevens nadrukkelijke aandacht. Tevens kan gedacht worden aan kleinschalige moerasontwikkeling en inrichting van aanliggende drogere (hoge) gronden.
Natuurlijke processen van overstroming, erosie en sedimentatie kunnen binnen afgesproken kader een kans krijgen. Bij alle maatregelen moet een duurzame ontwikkeling van de systemen voorop staan (natuurlijke regulering van het afvoerverloop).
- Het bieden van oplossingen van de knelpunten ten aanzien van bodem en water. Verbetering van de kwaliteit van de beeksystemen (ook al wordt deze kwaliteit voor een deel beïnvloed door processen buiten het plangebied) en verhoging van grondwaterstanden (tegengaan van de verdroging) krijgen hier nadrukkelijk aandacht.
- Het bieden van mogelijkheden voor een duurzame landbouw.
- Het tot stand brengen van een krachtig landschapsbeeld dat recht doet aan de historische identiteit maar tevens uitdrukking geeft aan de nieuwe ontwikkelingen die plaatsvinden.
- Het versterken van verschillen tussen landschapstypen zoals het accentueren van essen en het versterken van beeklopen.
- Ontwikkeling van milieuvriendelijke vormen van recreatie (fiets- en wandelpaden, kanoroutes et cetera).

3.4.2 De voorgenoemen activiteit

Op basis van de onder § 3.2 beschreven alternatieven wordt de voorgenoemen activiteit, zijnde het voorkeursalternatief van de initiatiefnemer beschreven. Het voorkeursalternatief kan een combinatie zijn van hiervoor genoemde alternatieven. Ook het MMA kan als voorkeursalternatief dienen of elementen van het MMA kunnen in het voorkeursalternatief ondergebracht worden.

3.4.3 De referentiesituatie

Als referentiesituatie dient de huidige situatie inclusief de autonome ontwikkeling (op hoofdpunten) van het plangebied te worden beschreven, zijnde de ontwikkeling van het plangebied indien de landinrichting niet wordt uitgevoerd. Bij de autonome ontwikkeling wordt rekening gehouden met de ontwikkeling in de agrarische sector in het gebied, de ontwikkeling van recreatie, natuur en landschap en met de gevolgen van overige plannen en maatregelen die reeds zijn vastgesteld.

---

9 Zie bijlage 4, inspraakreactie nummer 10.

De milieusituatie behorend bij deze referentiesituatie (de bestaande toestand en autonome ontwikkeling van het milieu) wordt vergeleken met de milieugevolgen van de voorgenomen activiteit en de onderscheiden alternatieven.

4. **BESTAANDE TOESTAND EN AUTONOME ONTWIKKELINGEN**

Artikel 7.10, lid 1, onder d van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van de bestaande toestand van het milieu, voor zover de voorgenomen activiteit of de beschreven alternatieven daarvoor gevolgen kunnen hebben, alsmede van de te verwachten ontwikkeling van dat milieu, indien de activiteit noch de alternatieven worden ondernomen."*

4.1 Algemeen

Bestaande toestand en autonome ontwikkelingen

De bestaande toestand van het milieu en de autonome ontwikkeling daarvan als de landinrichting niet wordt uitgevoerd, dient te worden beschreven voor zover van belang voor het voorspellen van de gevolgen van de onderzochte alternatieven voor het milieu.

Onzekerheden dienen duidelijk te worden aangegeven. Bestaande literatuur, bestaande veldbeschrijvingen en gegevens van aanvullend onderzoek vormen de basis voor de beschrijving van de bestaande toestand en de autonome ontwikkeling. Deze beschrijvingen kunnen mogelijk niet eerder onderkende knelpunten en randvoorwaarden opleveren die een rol kunnen spelen bij de formulering van de alternatieven.

Studiegebied

Tot het studiegebied behoort het plangebied voor de landinrichting alsook de aangrenzende gebieden, voor zover die invloed hebben op beoogde ontwikkelingen, danwel voor zover die door de landinrichting kunnen worden beïnvloed. Met name de interacties met grote natuurgebieden (bijvoorbeeld 'Het Twickel') en milieu-invloeden (bijvoorbeeld 'Rikkerink') in de omgeving verdienen aandacht. Per milieucomponent (bodem, lucht, flora/fauna, grondwater, oppervlaktewater en dergelijke) kan de omvang van het studiegebied verschillen. De beschrijving dient alleen die gebiedsdelen te omvatten waar veranderingen in de toestand van het milieu kunnen worden verwacht als gevolg van de onderzochte alternatieven.

Mate van detail

De Commissie adviseert bij de beschrijving van het milieu het accent te leggen op twee schaalniveaus, namelijk dat van het gehele plangebied en dat van deelgebieden. Detaillering tot op ecotoopniveau is alleen dan noodzakelijk wanneer het karakteristieke elementen bevat die van waarde zijn op deelgebiedsniveau.

4.2

Te beschrijven aspecten

Bij de beschrijving van de bestaande toestand van het milieu en van de autonome ontwikkeling daarvan zal het MER vooral aandacht moeten besteden aan de volgende aspecten en aan hun onderlinge samenhang:

- bodemgesteldheid en reliëf; aardwetenschappelijke waarden (zoals GEA-objecten, bodembeschermingsgebieden)
- waterhuishouding; beschrijving van de kwantiteit en kwaliteit oppervlaktewater, waarbij tevens de relaties met de omgeving worden gelegd (opstuwing, kwaliteit), huidige drooglegging, grondwatersysteem (verloop grondwaterstanden, kwaliteit, inzijging en kwel, stromingspatronen), aanwezigheid grondwaterbeschermingsgebieden, gebruik van oppervlakte- en grondwater voor beregening. Verklaar gebiedsspecifieke verschillen en geef de interne samenhang en de samenhang met de gebiedsfuncties, met name landbouw en natuur aan.
- milieuhygiënische kwaliteit en milieubelasting van bodem, grondwater en oppervlaktewater (inclusief aanwezigheid verontreinigde bodems) en de mogelijke oorzaken hiervan, waaronder de rundveehouderij en aanwezigheid van ongerioleerde bebouwing, vuilstorten et cetera);
- flora, fauna en ecologische relaties¹⁰). De beschrijving van de biotische toestand in het studiegebied alsmede van de effectbeschrijving dient te geschieden aan de hand van een duidelijke keuze en motivering van de te behandelen biotische aspecten, indicatorsoorten en/of gemeenschappen. Deze dienen een representatief beeld te geven van de ecologische kwaliteiten en processen in het landinrichtingsgebied. Aangegeven dient te worden in hoeverre de huidige ecologische kwaliteiten en potenties gerelateerd zijn aan (a)biotische factoren. Voorts dient het functioneren van de ecologische infrastructuur beschreven te worden met aandacht voor knelpunten/barrières.
- landschap en cultuurhistorie, beschrijf voor de verschillende landschapseenheden/deelgebieden waardevolle visueel-ruimtelijke en historisch-geografische kenmerken, patronen en objecten, met aandacht voor de onderlinge samenhang.
- stedelijke invloeden: beschrijf de bestaande en te verwachten invloeden op het gebied van stadsuitbreiding (in het bijzonder Almelo), wegen (in het bijzonder rijksweg 35) en overige invloeden (in het bijzonder Rikkerink).
- recreatieve relaties: kwantificeer de aanwezige recreatiewaarden en benoem de specifieke belevingspunten (eventueel in samenhang met de voorgaande punten), beschrijving van de zonering en recreatiedruk en van de verbindingen met herkomstgebieden voor diverse recreatie vormen.

---

10 Zie bijlage 4, inspraakreacties nummers 2 en 3.

5. GEVOLGEN VOOR HET MILIEU

Artikel 7.10, lid 1, onder e van de Wm:

Een MER bevat ten minste: "een beschrijving van de gevolgen voor het milieu, die de voorgenomen activiteit, onderscheidenlijk de alternatieven kunnen hebben, alsmede een motivering van de wijze waarop deze gevolgen zijn bepaald en beschreven."

5.1 Algemeen

Ten behoeve van de effectbeschrijving van de alternatieven kunnen de volgende algemene richtlijnen in acht worden genomen:

- De wijze waarop de milieu-effecten zijn bepaald en beschreven dient te worden gemotiveerd. Het gaat hierbij in het bijzonder om de betrouwbaarheid en nauwkeurigheid van zowel de basisgegevens als de gebruikte methoden van voorspelling van milieu-effecten.
- Aangegeven moet worden of de effecten tijdelijk of permanent, ophefbaar of onomkeerbaar zijn; of deze op de korte of lange termijn spelen en in hoeverre cumulatie van effecten kan optreden ook door activiteiten buiten het plangebied.
- Naast de beschrijving per milieu-aspect afzonderlijk dient aandacht te worden besteed aan de onderlinge samenhang van de milieu-effecten als ook op hun invloed op het studiegebied en delen daarvan.
- Het te verwachten resultaat en de doeltreffendheid van mitigerende maatregelen (maatregelen om de negatieve gevolgen te beperken of te compenseren) dienen te worden aangeduid; het gaat hierbij zowel om ruimtelijke als technische maatregelen.
- Bij de maatregelen die worden genomen om de milieudoelen te bereiken, dienen de positieve effecten (zo mogelijk kwantitatief) te worden beschreven; inclusief de termijn waarop deze 'milieuwinst' mag worden verwacht.
- Bijzondere aandacht moet worden besteed aan die milieugevolgen die per alternatief/variant verschillen.

5.2 Bodem, water en lucht

Realisatie van de voorgenomen activiteit betekent dat op kleine of grote schaal grondwerkzaamheden zullen worden uitgevoerd en dat de waterhuishouding wordt aangepast aan de nieuwe doelen. In het MER dient zowel voor de uitvoeringsfase(n) alsook voor de eindsituatie inzicht gegeven te worden in:

- veranderingen in reliëf en bodemgesteldheid; aantasting/versterking van aardwetenschappelijke waarden;
- veranderingen in het (grond)watersysteem: wijziging in het afvoerverloop en de waterstanden van de beken en andere waterlopen (in de tijd), wijziging in de morfologie van de waterlopen waarbij ook aangegeven wordt welke bijdrage geleverd wordt aan het ecologisch functioneren van de waterlopen, wijziging van de grondwaterstanden (en depressies), verandering van grondwaterstroming, effecten van maatre-

gelen op de kwaliteit van grond- en oppervlaktewater (verandering van afvoer, inlaat, uit- en afspoeling) en de bijdrage aan de bestrijding van de verdroging. Het is gewenst deze veranderingen te visualiseren met dwarsdoorsneden;

- veranderingen op de luchtkwaliteit (amoniakemissies).

5.3 Flora, fauna en ecologische relaties

De beschrijving van de biotische toestand in het studiegebied alsook de effectbeschrijving dient te geschieden aan de hand van een duidelijke en gemotiveerde keuze van de te behandelen biotische aspecten. Belangrijke potentiële ecologische processen en relaties dienen te worden aangegeven. De processen, indicatorsoorten en gemeenschappen dienen te worden beschreven, wat betreft voorkomen en verspreiding. Hierbij dient ten aanzien van waterafhankelijke natuur te worden gerelateerd aan de (geo)hydrologische aspecten, waarbij gebruik gemaakt kan worden van uitgevoerde modelstudies om bestaande en potentieel kansrijke situaties te kunnen verduidelijken.

Ingegaan moet worden op:

- de toe- of afname van de voor gebiedsdelen karakteristieke soorten en levensgemeenschappen¹¹;
- de versterking of verzwakking van de ecologische verbindingen¹²] met aanduiding van de soorten, waarvoor deze verbindingen bedoeld zijn. Daarbij moet aandacht besteed worden aan het opheffen van barrières in het gebied, waarbij in het bijzonder te denken valt aan doorgaande wegen en kanalen (Twentekanaal).

Besteed expliciet aandacht aan de wijze waarop de gewijzigde waterhuishouding, zoals een vergaande differentiatie van waterpeilen, natuurwaarden versterkt dan wel verzwakt.

5.4 Landschap en cultuurhistorie

De beschrijving van de effecten op het landschap en de cultuurhistorie dient zich te richten op de hoofdlijnen, te weten de landschappelijke structuren op gebieds- en deelgebiedsniveau. Zowel negatief als positief aan te duiden ontwikkelingen verdienen de aandacht. Belangrijke onderdelen bij de beschrijving dienen te zijn:

- veranderingen in de structuur van het landschap op gebieds- en deelgebiedsniveau, waarbij de herkenbaarheid van de onderscheiden landschapstypen en de samenhang met omliggende structuren (in het bijzonder de beekdalen) van belang is;
- veranderingen in de visueel-ruimtelijke karakteristiek van het gebied en de deelgebieden, waarbij de herkenbaarheid van de overgangen daartussen een grote rol speelt;

---

11 Zie bijlage 4, inspraakreacties nummers 2, 3 en 8.

12 Zie bijlage 4, inspraakreactie nummer 14.

- de gevolgen voor waardevolle landschappelijke, cultuurhistorische en archeologische elementen en structuren. Maatregelen voor het veiligstellen van archeologische vindplaatsen dienen aangegeven te worden^{13]}.

Het verdient aanbeveling deze effecten zoveel mogelijk te visualiseren aan de hand van kaartmateriaal en tekeningen.

5.5 Recreatie en toerisme

Het MER dient aandacht te besteden aan:

- de te verwachten recreatiedruk^{14]};
- de effecten op de aanwezige recreatiewaarden en belevingspunten;
- de effecten op de ontsluiting en bereikbaarheid van dagrecreatieve concentratiepunten;
- de effecten van de toe- en doorgankelijkheid van het overige landelijke gebied;
- de effecten op de verkeersveiligheid voor de route-gebonden recreatie;
- de effecten van zonering ten opzichte van kwetsbare natuurgebieden (genieten op afstand).

5.6 Stedelijke, infrastructurele en landbouwkundige invloeden

Het MER dient in te gaan op de belangrijkste effecten van stedelijke en infrastructurele aard die op het gebied inwerken, zoals:

- de stadsuitbreiding van Almelo;
- het tracé voor de omleiding van rijksweg 35;
- de A1 en het Twentekanaal;
- vuilstorten (Rikkerink)^{15]};
- mogelijke waterwinning bij het Grasbroek en waterbekkens^{16]}.

Aangegeven dient te worden hoe de landinrichting inspeelt op deze ontwikkelingen en negatieve invloeden denkt te beperken.

Bij de beschrijving van de landbouwkundige effecten op het milieu dient te worden aangegeven welke uitgangspunten zijn gehanteerd voor de gewenste landbouwkundige ontwikkeling. Specifiek van belang voor gebieden als Enter is daarbij de vraag of het landbouwbeleid en het generieke milieubeleid zal leiden tot een sterke schaalvergroting en afname van het aantal bedrijven, of bijvoorbeeld tot een opkomst van meer kleinschalige bedrijven met een neventak^{17]}. Voor de milieu-effecten is van belang dat dit naar deelgebieden wordt gedifferentieerd.

---

13 Zie bijlage 4, inspraakreacties nummers 1 en 10.
 14 Zie bijlage 4, inspraakreactie nummer 7.
 15 Zie bijlage 4, inspraakreactie nummer 14.
 16 Zie bijlage 4, inspraakreactie nummer 9.
 17 Zie bijlage 4, inspraakreacties nummers 11 tot en met 17.

6. VERGELIJKING VAN ALTERNATIEVEN

Artikel 7.10, lid 1, onder f van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een vergelijking van de ingevolge onderdeel d beschreven te verwachten ontwikkeling van het milieu met de beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit, alsmede met de beschreven gevolgen voor het milieu van elk der in beschouwing genomen alternatieven."*

De alternatieven moeten, althans wat hun milieu-aspecten betreft in relatie worden gezien met de autonome ontwikkeling van het milieu. Vigerend milieubeleid moet eveneens worden beschouwd als toetsingskader. Het aangeven in tabellen van de milieugevolgen per milieu-aspect en per alternatief biedt een goede basis voor een onderlinge vergelijking van de alternatieven.

Aandachtspunten bij dit onderdeel van het MER kunnen zijn:

- een beschouwing over de mate waarin de initiatiefnemer bij elk van de alternatieven denkt de doelstellingen te kunnen bereiken;
- een vergelijkende beschouwing over de positieve en negatieve milieugevolgen van ieder alternatief. Welke milieuknelpunten worden opgelost en welke nieuwe knelpunten ontstaan?
- in welke mate dragen de alternatieven bij aan het realiseren van het milieubeleid, met name op het gebied van de verdroging, vermessing, verontreiniging en andere thema's, alsmede de realisatie van de ecologische hoofdstructuur?
- een voorkeursvolgorde van de alternatieven per milieu-aspect;
- een beschouwing van de mate waarin de alternatieven bijdragen aan duurzame oplossingen.

7.

LEEMTEN IN KENNIS EN EVALUATIE

Artikel 7.10, lid 1, onder g van de Wm:

Een MER bevat ten minste: "een overzicht van de leemten in de onder d en e bedoelde beschrijvingen [d.w.z. van de bestaande milieutoestand en autonome ontwikkeling daarvan, resp. van de milieu-effecten] ten gevolge van het ontbreken van de benodigde gegevens."

Het MER dient aan te geven welke van de gevraagde gegevens niet kunnen worden geleverd, evenals de reden waarom. Aangegeven dient te worden of relevante informatie naar verwachting binnen afzienbare tijd beschikbaar komt. De betekenis van de leemten in kennis voor de besluitvorming dient te worden aangegeven. Informatie die voor de besluitvorming essentieel is, zal met prioriteit moeten worden geïdentificeerd.

Aandachtspunten bij het beschrijven van leemten in kennis zijn onder andere:

- onzekerheden en onnauwkeurigheden in de voorspellingsmethoden en in gebruikte gegevens;
- gebrek aan bruikbare voorspellingsmethoden;
- andere kwalitatieve en kwantitatieve onzekerheden met betrekking tot milieugevolgen op korte en langere termijn;
- de behoefte aan eventueel aanvullend onderzoek naar archeologische vindplaatsen dient te worden aangegeven¹⁸].

De vastgestelde leemten in kennis en informatie kunnen worden gezien als onderwerpen van voortgaande studie en behoren mede te worden betrokken bij een in concept op te stellen evaluatieprogramma van de daadwerkelijk optredende gevolgen voor het milieu. Het MER dient vergezeld te worden van een evaluatieprogramma, aan te reiken door bevoegd gezag. Gelet op de lange uitvoeringstermijn van het plan geeft de Commissie het bevoegd gezag het uitvoeren van een tussentijdse evaluaties in overweging. In het MER dient ingegaan te worden op tijdstippen van deze evaluaties.

---

18 Zie bijlage 4, inspraakreactie nummer 1.

8.

VORM EN PRESENTATIE VAN HET MER

De rol van m.e.r. in de besluitvorming over een voorgenomen activiteit maakt het noodzakelijk dat het MER toegankelijk en begrijpelijk is voor een breed samengesteld gezelschap van betrokkenen: besluitvormende organen, adviserende deskundigen en derden die via de daarvoor bestaande procedures hun invloed willen doen gelden. Elk van deze doelgroepen moet in het MER de relevante informatie kunnen aantreffen. Dit stelt hoge eisen aan de presentatie van het MER. In verband hiermee beveelt de Commissie het volgende aan:

- de gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit en de alternatieven zullen overzichtelijk gepresenteerd en voor alle betrokken partijen toegankelijk moeten zijn. In het MER dient te worden ingegaan op de bij derden levende vragen omtrent het land-inrichtingsproject, zoals die in het kader van de inspraak naar aanleiding van de startnotitie naar voren zijn gekomen. Belangrijke keuzes, gemaakt tijdens de opstelling van het MER, dienen duidelijk naar voren te komen. Indien bij de opstelling van het MER is afgeweken van de richtlijnen, dient dit duidelijk en gemotiveerd te worden aangegeven;
- de alternatieven moeten onderling vergelijkbaar op overzichtelijke kaarten met topografische ondergrond worden weergegeven. Verder is toelichtend kaartmateriaal gewenst zodra er ruimtelijke aspecten in het geding zijn;
- het is wenselijk het MER zo beknopt mogelijk van opzet te houden en het te voorzien van een goed op de inhoud afgestemde samenvatting;
- het verdient aanbeveling om de achtergrondgegevens die de conclusies, voorspellingen en keuzes onderbouwen niet in het MER zelf te vermelden maar deze informatie in bijlagen op te nemen;
- achtergrondgegevens die noch in het MER zelf, noch in de bijlagen worden opgenomen, dienen wel beschikbaar te zijn voor geïnteresseerden. In het MER en in eventuele bijlagen dient ernaar te worden verwezen;
- een verklarende begrippenlijst, een lijst van gebruikte afkortingen en een literatuurlijst zijn in verband met de leesbaarheid van belang.

9.

SAMENVATTING VAN HET MER

Artikel 7.10, lid 1, onder h van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een samenvatting die aan een algemeen publiek voldoende inzicht geeft voor de beoordeling van het milieu-effectrapport en van de daarin beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit en van de beschreven alternatieven."*

De samenvatting is het deel van het MER dat vooral wordt gelezen door besluitvormers en sprekers. Het verdient daarom bijzondere aandacht. In de samenvatting moet kort en overzichtelijk de kern van de belangrijkste onderdelen van het MER worden weergegeven:

- probleem- en doelstellingen van het landinrichtingsproject waarbij aandacht wordt besteed aan de VER-thema's;
- keuze en motivering van de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven, waaronder het meest milieuvriendelijke alternatief;
- beschrijving van de bestaande situatie van het milieu (mede ten behoeve van de evaluatie achteraf);
- zo objectief mogelijke beschrijving en voorspelling van de effecten op het milieu van de verschillende alternatieven;
- vergelijkende beoordeling van de alternatieven tegen de achtergrond van uitgangspunten van het milieubeleid;
- de belangrijkste leemten in kennis.

BIJLAGEN

bij het richtlijnenadvies voor het
milieu-effectrapport
Landinrichting Enter

(bijlagen 1 t/m 4)

BIJLAGE 2

Openbare kennisgeving van de startnotitie in de Staatscourant nr. 56
d.d. 21 maart 1994

Bekendmaking

Milieu-Effectrapportage Landinrichtingsproject Enter

Met ingang van 1994 is het verplicht om voor landinrichtingsprojecten een Milieu-effectrapport te maken. In het Milieu-effectrapport staat wat de gevolgen van de landinrichting zullen zijn voor het milieu. Belanghebbenden, zoals omwonenden, kunnen suggesties aandragen voor het Milieu-effectrapport.

Wie inspraak wil hebben in het Milieu-effectonderzoek, kan het beste eerst de Startnotitie van het landinrichtingsproject Enter raadplegen. De Startnotitie beschrijft het doel van de landinrichting en welke activiteiten zullen worden ondernomen.

Op basis van de Startnotitie zal de provincie Richtlijnen vaststellen voor het Milieu-effectrapport. De Richtlijnen geven aan welke mogelijke gevolgen voor het milieu moeten worden onderzocht in het Milieu-effectrapport. De inspecteur van de Ruimtelijke Ordening en de directeur Landbouw, natuur en openluchtrecreatie zullen hiervoor adviezen geven. Maar ook particuliere belanghebbenden kunnen suggesties aandragen voor de Richtlijnen. Schriftelijke reacties kunt u indienen van 28 maart tot en met 28 april 1994 bij: Gedeputeerde staten van Overijssel, Postbus 10078, 8000 GB Zwolle.

Van 28 maart tot en met 28 april 1994 ligt de Startnotitie ter inzage in het:

Provinciehuis Overijssel, Luttenbergstraat 2, Zwolle
Gemeentehuis Wierden, Plantsoenlaan 1 te Wierden
Gemeentehuis Almelo, Stadhuisplein 1 te Almelo
Gemeentehuis Borne, Rheineplein 1 te Borne
Gemeentehuis Ambt-Delden, O.L. Vrouwestraat 16 te Bentelo
Gemeentehuis Markelo, Burg. de Beaufortplein 1 te Markelo
Gemeentehuis Rijssen, Schild 1 te Rijssen.

Voor informatie kunt u bellen of schrijven met de secretaris van de Landinrichtingscommissie Enter, tel. 038-271999, Postbus 10051, 8000 GB Zwolle. Ook kunt u inlichtingen inwinnen bij de provincie, tel. 038-252525.

BIJLAGE 3

Projectgegevens

Initiatiefnemer: Landinrichtingscommissie Enter

Bevoegd gezag: Provinciaal Bestuur van Overijssel

Besluit: Vaststelling landinrichtingsplan ingevolge artikel 81 van de Landinrichtingswet

Categorie Besluit m.e.r.: 9.2, ontwerp-Herziening Besluit m.e.r.

Activiteit: De voorgenomen activiteit betreft de uitvoering van landinrichting van het gebied Enter.

Procedurele gegevens:

kennisgeving startnotitie: 21 maart 1994

richtlijnenadvies uitgebracht: 26 mei 1994

Bijzonderheden: Aangezien het voorontwerp-plan niet voor 1 januari 1994 zal worden gepubliceerd is het project conform de overgangsbepaling in artikel 11 van het Besluit milieu-effectrapportage m.e.r.-plichtig.

Samenstelling van de werkgroep:

A.P.H.M. Boonman

ing. P.F.J. Brandsen

ir. W. de Haas

ir. J.A. Lörzing

ing. E.M. Mastenbroek (voorzitter)

Secretaris van de werkgroep: dr. N.W.M. van Buren

BIJLAGE 4

Lijst van inspraakreacties en adviezen

nr.	datum	persoon of instantie	plaats	datum van ontvangst Cie. m.e.r.
1.	940414	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek ROB	Amersfoort	940513
2.	940421	De Vlinderstichting	Wageningen	940513
3.	940417	Vleermuiswerkgroep Nederland/svo	Wageningen	940513
4.	940428	Directeur Landbouw, Natuur en Openluchtrecreatie in de provincie Overijssel	Zwolle	940513
5.	940414	M.H.G. Oude Wolbers	Ambt Delden	940513
6.	940417	B.J. ten Pierik	Ambt Delden	940513
7.	940419	Gemeente Wierden	Wierden	940513
8.	940418	Floracommissie van de Nederlandse Mycologische Vereniging	Haarlem	940513
9.	940425	Waterleiding Maatschappij Overijssel N.V.	Zwolle	940513
10.	940426	ir. C.G. Bakker-Hänisch ten Cate	Baarn	940513
11.	940427	Stichting Twickel	Delden	940513
12.	940426	Maatschap J.A. en E.H.J. Lammer- tink	Ambt Delden	940513
13.	940426	B.J. Brunnekreeft	Ambt Delden	940513
14.	940426	Maatschap G.J. en G.J.B. Hazenkamp	Ambt Delden	940513
15.	940426	Afdeling Delden Overijsselsche Land- bouw Maatschappij	Ambt Delden	940513
16.	940426	J. ter Weele	Ambt Delden	940513
17.	940526	Maatschap A.J. van der Berg	Ambt Delden	940513